

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta

Complectens Quæstiones, Qvæ Dispvatæ Dicvntvr, & Quæstiones
Quodlibetales, siue Placitorum eiusdem S. Thomæ

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

Vtrum vnum sit tantum creationis principium.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72780](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72780)

enim causa sit potētor effectu, illud, quod est possibile nostro intellectu, qui a rebus notitiam sumit, videtur magis esse possibile in natura: sed intellectus noster potest aliquid intelligere non intelligendo illud esse a Deo, cum causa efficiens non sit de natura rei: & sic sine ea res intelligi possit, ergo multo magis in rerum natura potest aliquid esse quod non sit a Deo.

¶ 2. Præter. Omnia quæ a Deo sunt facta, dicuntur esse Dei creaturæ. creatio autem terminatur ad esse. Prima enim rerum creaturarum est esse, ut habetur in lib. de causis. Cum ergo quidditas rei sit præter esse ipsius, videtur quod quidditas rei non sit a Deo.

¶ 3. Præter. Omnis actio terminatur ad aliquem actum sicut & procedit ab aliquo actu. Nam omne agens, agit in quantum actu est: & omne agens agit sibi simile in natura. Sed materia prima est pura potentia, ergo actio creatantis ad ipsam terminari non potest. Et ita non omnia sunt a Deo creata.

SED CONTRA est, quod dicitur Rom. 1. Ex ipso, & per ipsum, & in ipso sunt omnia.

RESPON. Dicendum, quod secundum ordinem cognitionis humanæ processerunt antiqui in consideratione naturæ rerum. unde, cum cognitio humana a sensu incipiens in intellectu perueniat, priores Philosophi circa sensibilia fuerunt occupati, & ex his paulatim in intelligibilia peruenierunt. Et quia accidentales formæ sunt secundum se sensibiles, non autem substantiales: ideo primi philosophi omnes formas accidentales esse dixerunt, & solum materiam esse substantiam. Et quia substantia sufficit ad hoc, quod sit accidentium causa, quæ ex principiis substantiæ causatur: inde est, quod primi philosophi, præter materiam, nullam aliam causam posuerunt, sed ex ea causari dicebant omnia, quæ in rebus sensibilibus proueniunt. unde ponere cogebantur materiam causam non esse, & negare totaliter causam efficientem. Posteriores vero philosophi, substantiales formas aliquatenus considerare ceperunt. Non tamen peruenierunt ad cognitionem vniuersalem, sed tota eorum iterio circa formas speciales versabatur. Et ideo posuerunt quidam aliquas causas agentes, non tamen quæ vniuersaliter rebus esse conferrent, sed quæ ad hanc, vel ad illam formam, materiam permutarent, sicut intellectum, & amicitiam, & hanc, quorum actionem ponebant in segregando & congregando. Et ita etiam secundum ipsos non omnia entia a causa efficiente procedebant, sed materia actioni causæ agentis præsupponebatur. Posteriores vero philosophi, ut Plato, Aristoteles, & eorum sequaces peruenierunt ad considerationem ipsius esse vniuersalis. Et ideo ipsi soli posuerunt aliquam vniuersalem causam rerum, a qua omnia alia in esse prodiret, ut patet per Aug. 8. de ci. Dei. Cui quidem sententiæ etiã catholica fides cõsentit. Et hoc triplici ratione demonstrari potest, quarum prima est hæc. Oportet enim si aliquid vni communitur in pluribus inuenitur, quod ab aliqua vna causa in illis causetur: non enim potest esse, quod illud eõe vtrique ex seipso conueniat, cum vtrumque secundum quod ipsum est ab altero distinguatur: & diuersitas causarum diuersos effectus producit. Cum ergo esse inueniatur omnibus rebus commune, quæ secundum illud quod sunt, adinuicem distinctæ sunt, oportet quod de necessitate eis non ex seipsis, sed ab aliqua vna causa esse attribuantur. Et ista videtur ratio Platonis, qui voluit, quod ante omnem multitudinem esset aliqua vnitas, non solum in nu-

A meris, sed etiã in rerum naturis. Secunda ratio est, quia, cū aliquid inuenitur à pluribus diuersimode participatum, oportet quod ab eo, in quo perfectissime inuenitur, attribuantur omnibus illis in quibus imperfectius inuenitur. Nã ea, quæ positiuè secundum magis & minus dicuntur, hoc habent ex accessu remotiori vel propinquiori ad aliquid vnum: si enim vnicuique eorū ex seipso illud conueniret, non esset ratio, cur perfectius in uno quàm in alio inueniretur: sicut videmus quod ignis, qui est in fine caliditatis, est caloris principium in omnibus calidis. Est autem ponere vnum ens, quod est perfectissimum & verissimū ens, quod ex hoc probatur: quia est aliquid mouens omnino immobile & perfectissimum, ut a Philosophis est probatum. Oportet ergo quod omnia alia minus perfecta ab ipso, esse recipiant. Et hæc est probatio Philosophi in 2. Metaphy. Tertia ratio est, quia illud quod est per alterum, reducitur sicut in causam ad illud quod est per se, unde si esset vnus calor per se existens, oporteret ipsum esse causam omnium calidorum, quæ per modum participationis calorem habent. Est autem ponere aliquod ens, quod est ipsum suū esse, quod ex hoc probatur: quia oportet esse aliquod primum ens, quod sit actus purus, in quo nulla sit cõpositio. unde oportet quod ab vno illo ente, omnia alia sint quæcumque non sunt suū esse, sed habent esse per modum participationis. Hæc est ratio Auicennæ. Sic ergo ratione demonstratur, & fide tenetur, quod omnia sunt a Deo creata.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod licet causa prima, quæ Deus est, non intret essentiam rerum creaturarum, tamen esse, quod rebus creatis inest, non potest intelligi nisi ut deductum ab esse diuino. Sicut nec proprius effectus potest intelligi nisi ut deductus à causa propria.

AD SECUNDUM dicendum, quod ex hoc ipso quod quidditati esse attribuitur, non solum esse, sed ipsa quidditas creari dicitur, quia antequam esse habeat, nihil est, nisi forte in intellectu creatantis, ubi non est creatura, sed creatrix essentia.

AD TERTIUM dicendum, quod ratio illa probat, quod materia prima per se non creatur: sed ex hoc non sequitur, quod non creetur sub forma. Sic enim habet esse in actu.

ARTICVLVS VI.

Vtrum sit vnum tantum creationis principium.

Sexto queritur, vtrum sit vnum tantum creationis principium. Et videtur quod non. Dicit enim Dionys. 4. cap. de di. no. non est causa mali bonum. Aliquod autem malum est in mundo: aut ergo est causatum ab aliqua causa, quæ non est bonum, aut nullo modo est causatum, sed est causa prima: & utrobique modo oportet ponere plura creationis principia. Nam cõstat primum principium creationis bonorum esse bonum. Sed diceretur quod bonum non est causa mali per se, sed per accidens.

¶ 2. Sed contra, omnis effectus, qui est alicuius causæ per accidens, est alterius causæ per se, cum omne per accidens ad per se reducatur: si ergo malum est effectus boni per accidens, erit per se effectus alicuius alterius, & sic idem quod prius.

¶ 3. Præter. Effectus causæ per accidens, accidit præter intentionem causæ, & non fit. Si ergo bonum est causa mali per accidens, sequeretur quod malum non sit factum. Sed nihil est non creatum nisi creationis principium, ut supra ostensum est, ergo malum est creationis principium.

¶ 4. Præter.

ccx. con. 4.

lib. 8. meta. cap. 7. Et li. 9. cap. 4.

Vide. 1. p. q. 44. ar. 2. ca. 4. in pa. 4. a. me. dio.

art. præced.

In propo. 4. to. 3.

1. p. q. 44. art. 1. in co. 2. di. 1. q. 1. ar. 2. & 8. & di. 1. q. 4. ar. 2. & 2. cõr. g. 15. 16.

lib. 8. c. 4. n. 6. precul. a. fi. to. 3.

QVAEST. III. DE CREATIONE, ARTIC. VI.

¶ 4 Præ. Nullū nocumentum accidit in effectu præ-
ter intentionem agentis, nisi vel propter ignorantiā
agentis qui non prouidet, vel propter impotentiam,
quā vitare nō potest. sed in Deo, qui est creator bo-
ni, nō est neque impotentia, neque ignorantia. ergo
malū, quod nocuum est, Dei effectu nō potest
præter intentionem prouenire. Nam August. dicit,
quod ideo dicitur malum, quia nocet.

Enchir. c. 21.
¶ 5 Præ. Quod est p accidens, est vt in paucioribus,
vt habetur in 2. Physico. Malum autem est vt in plu-
ribus, vt habetur in 2. Ethico. ergo malum non est
ab aliqua causa per accidens.

Cap. 6.
¶ 6 Præ. Malū fm Aug. non habet causam efficien-
tē, sed deficientē. sed causa per accidens est causa ef-
ficiens. ergo bonum nō est causa mali per accidēs.

Libro. 13. de
Ciu. Dei. c. 7.
¶ 7 Præ. Quod nō est, nō habet causam. qd nō
est, neque causa, neque causatū est. sed malum nihil
est secundū Aug. ergo malū nō habet aliquā cau-
sam nec per se, nec per accidēs. Falsum est ergo qd
dicebatur, quod bonū est causa mali per accidens.

Super Ioan.
tra. 1.
¶ 8 Præ. Secundū Philoso. in 2. Meta. illud, cui aliqd
inest per prius, est causa omnī in quibus illud per
posterius inuenit. sicut ignis est causa caloris in oi-
bus calidis. Sed malitia per prius fuit in diabolo, er-
go ipse est causa malitiae in omnibus malis. Et sic
est vnū principū omnīū malorū, sicut & bonorū.

Text. con. 4.
¶ 9 Præ. Secundum Dion. in 4. c. de di. no. bonum
cōtingit vno modo. sed malum omnifariā. Malum
ergo propinquius est ad esse, quā bonū. Si ergo bo-
num est natura aliqua indigens creatore: & malum
etiam indiget creatore: & sic idem quod prius.

Par. 4.
¶ 10 Præ. Quod non est, non potest esse genus nec
species. Sed malum ponitur genus. Dicitur enim in
prædicamentis, qd bonum & malum non sunt in ge-
nere. sed sunt genera aliorum. ergo malum est ens:
& sic indiget aliquo creatore. vnde cum non creetur
a bono, videtur quod oportet aliquid malum
ponere creationis principium.

Cap. de Sp-
pohr.
¶ 11 Præ. Vtrūq; cōtrariorū ē natura aliqua positi-
ue: cōtraria n. sunt in eodē genere. Qd aut nō est: nō
pōt esse in genere. Sed bonū & malū sunt cōtraria.
ergo est natura aliqua. & sic idem quod prius.

In principi.
¶ 12 Præ. Differentia cōstitutiuā speciei, significat
naturam aliquam. Vnde vno modo natura est vnū
quodque informās specifica differentia, ut Boe. di-
cit in lib. de duabus naturis. Sed malum est differen-
tia constitutiuā speciei alicuius: bonum, enim & ma-
lum sunt differentia habituum. ergo malum est na-
tura aliqua. Et sic idem quod prius.

¶ 13 Præ. Eccle. 33. Contra malū bonum est, & con-
tra vitā mors: sic & contra vitum iustū peccator. Si
ergo est vnum creationis principū bonum: oportet
esse aliud malum, quod sit ei contrarium.

¶ 14 Præ. intentio & remissio dicuntur p respectum
ad aliquē terminum. Sed inuenitur aliquid esse alio
peius. ergo oportet inueniri aliquid quod sit peius
mū, in quo sit malorum terminus, & illud oportet
esse principium omnium malorum, sicut summū
bonum est principium bonorum.

¶ 15 Præ. Mat. 7. dicitur. Non potest arbor bona fru-
ctus malos facere. Aliquid autem inuenitur esse ma-
lum in mundo: ergo non potest esse fructus. i. effe-
ctus causæ bonæ, quæ per arborem bonam signifi-
ficatur. Et sic oportet quod omnium malorum sit
causa aliquod primum malum.

¶ 16 Præ. Ge. 1. dicit qd i principio creationis rerū erat
tenebræ super faciē abyssi. Sed a bono qd hēt natu-

rā lucis: nō pōt esse creatio tenebrarū. ergo creatio
q̄ ibi describitur, nō est a bono principio: sed a malo.

¶ 17 Præ. Omne quod exit ab aliquo, attestatur ei a
quo exit inquantū est ei simile. Sed malū nullo mō
attestatur Deo. nec habet in ipso aliquā similitudi-
nē. ergo nō potest esse ab ipso, sed ab alio principio.

¶ 18 Præ. Nihil exit ab aliquo: nisi qd est in ipso i po-
tētia. Sed malū nō est in Deo: nec in actu, nec in po-
tētia. ergo non est a Deo. Et sic idem quod prius.

¶ 19 Præ. Sicut generatio est motus naturalis, ita &
corruptio. Sed corruptio terminat ad priuationē,
sicut generatio ad formam. ergo sicut forma indu-
citur ex intēione naturæ: ita & priuatio. Et sic oportet
quod malum quod est priuatio, habeat aliquā
causam agentem per se: sicut & forma.

¶ 20 Præ. Omne agens agit ex præsuppositione pri-
mi agentis. Sed liberum arbitrium cum peccat, nō
agit ex præsuppositione diuinæ actionis. Nam ali-
quod peccatum est, sicut fornicatio vel adulteriū,
quod non pōt a sua deformitate separari, quæ non
potest esse a Deo. ergo oportet quod liberum arbi-
trium sit primum agens, vel quod reducatur ad ali-
quod aliud primum agens quā Deum. Sed dice-
retur quod substantia actus peccati est a Deo, nō au-
tem deformitas.

¶ 21 Sed contra est quod Com. dicit in 7. Metaph. Im-
possibile est vnus agētis actionem terminari ad ma-
teriam & alterius ad formā. Sed deformitas est qua-
si forma actus peccati. ergo nō potest esse deforma-
tas peccati ab vno actore, & substantia ab alio.

¶ 22 Præ. Ab vno simplici nō pcedit nisi simplex.
Sed Deus est omnino simplex. ergo huiusmodi cō-
posita non sunt ab ipso: sed ab alio actore.

¶ 23 Præ. Macula aliquid ponit in aia: si enim ef-
fet gratie priuatio solū, tunc per quodlibet pecca-
tum mortale, homo haberet maculā omnium pec-
catorum. Sed macula peccati nō est a Deo, cū Deus
non sit illius rei actor cuius est vltor, secundū Ful-
gentium. Et cum non sit ab aeterno, oportet quod
habeat causam: ergo oportet reducere in aliquam
causam primam, quæ non est Deus.

¶ 24 Præ. Eccl. 3. dicitur. Didici quod omnia opera
quæ fecit Deus perseuerant in æternum: hæc autem
corruptibilia in æternū nō perseuerant, ergo nō sunt
opa Dei, sed oportet ea reducere ad aliud principū.

¶ 25 Præ. Omne agēs agit sibi simile. Sed huiusmo-
di corpora corruptibilia, non sunt Deo similia. nā
Deus spiritus est: vt habetur Io. 10. ergo huiusmodi
corruptibilia nō sunt a Deo. Et sic idem quod prius.

¶ 26 Præ. Natura semper fecit quod melius est fm
Philos. & hoc ex bonitate naturæ prouenit. Sed bo-
nitas Dei est perfectior quā natura. ergo Deus fa-
cit aliquid quanto melius pōt. Sed meliora sunt spi-
ritualia corporalib⁹. ergo corporalia nō facit. De⁹
quasi fecisset De⁹ ea, dedisset eis spūalē bonitatē. Et sic
reliquis qd oportet ponere plura creatōis principia.

Sed contra est, quod habetur Isa. 45. Ego do-
minus & non est alter Deus formans lucē, & creās
tenebras, faciens pacem, & creans malum; ego do-
minus faciens omnia hæc.

¶ 2 Præ. Malum non radicatur nisi in natura boni,
vt manifestat Dion. 4. c. de di. no. Hoc autem nō ef-
fēt, si malū haberet contrariū creationis principū
ei, qui creat bona: alias principū malorum esset po-
tentius quā principium bonorum, ex quo in ip-
sis bonis effectum suum induceret. ergo malū non est
ab aliquo alio creationis principio, quā bonum.

¶ 3 Præ.

¶ Præf. Philosophus probat in 8. Physic. esse unum primum motore. Hoc autem non esset, si essent diuersa creationis principia prima. Nā unum principium non gubernaret nec moueret creaturas alterius principii sibi contrarii. Non est ergo nisi unum tantum creationis principium.

RESPON. Dicendum, q̄ sicut dictum est, Antiqui Philosophi spiritualia principia tantum naturæ considerantes, ex consideratione materiæ in hunc errorem deueniunt, q̄ non omnia naturalia creata esse credebant, ita quod ex consideratione contrariorum, quæ cum materia ponuntur principia in natura, deueniunt in hoc, vt rerū duo prima principia constituerent. Et hoc propter triplicē defectū, qui eis aderat in contrariorū consideratione. Primus erat, quia contraria considerabant secundū hoc tantum, q̄ diuersa sunt ex natura speciei, non autē secundū q̄ est aliquid vnum in eis ex natura generis, licet contraria in eodē genere sint. vnde nō attriuebāt eis causam secundum id in quo cōueniunt, sed secundū hoc in quo differūt. Et propter hoc in duo prima cōtraria, sicut in duas primas causas omnia cōtraria reduxerunt ut habetur in 1. Physic. Sed inter eos Empedocles prima contraria etiā primas causas agentes posuit. scilicet, & litem, & hoc ut habetur. 1. Metaph. primo posuit bonum, & malum principia. Secundus defectus fuit, quia vtrumq; cōtrariorū æqualiter iudicabant, cum tamē oporteat semper duorū cōtrariorū unum esse cum priuatione alterius: & propter hoc unum est perfectum, & aliud imperfectū, & unū melius & aliud peius, ut habetur 1. Physic. Et exinde prouenit, q̄ tam bonum quā malum, quæ uidebantur esse generaliora cōtraria, ponebant quasi quasdam naturas diuersas. Et inde fuit quod Pythagoras posuit duo genera rerū scilicet bonum, & malum & in genere boni posuit omnia perfecta, ut lucem, masculinum, quietē, & huiusmodi, & in genere mali posuit omnia imperfecta vt tenebras, feminā, & huiusmodi. Tertius defectus fuit, quia iudicauerunt de robore secundum q̄ in se considerantur tantū, uel secundum ordinem unius rei ad aliā rem particularem, non autem in comparatione ad totum ordinē uniuersū. Et inde est, q̄ si inuenerunt aliquam rem esse alteri nociuā, uel esse in se imperfectā respectu aliarum perfectarum, iudicauerunt eam simpliciter malam secundum naturam suam, & non ducere originem a causa boni. Et propterea Pytha. feminā, quæ est quid imperfectū, posuit in genere mali. Et ex hac radice prouenit, q̄ Manichæi corruptibilia, quæ respectu incorruptibiliū, & uisibilia, quæ respectu inuisibiliū & uetus testamentū, respectu noui testamenti, imperfecta sunt, nō posuerunt esse a Deo bono, sed a cōtrario principio. Et præcipue, cū uiderēt alicui creaturæ bonæ, utpote homini prouenire aliquod nocuentū ex aliquibus uisibilibus, & corruptibilibus creaturarū, hic autem error est omnino impossibilis, sed oportet omnia reducere in vnum principium primum, quod est bonum. Quod quidem tribus rationibus ostenditur ad præsens. Quarum prima est: quia in quibuscumq; diuersis inuenitur aliquid vnum cōmune, oportet ea reducere in vnam causam quantum ad illud commune, quia uel unum est causa alterius, uel amborum est aliqua cā cōis. Nō. n. pōt esse q̄ illud unum cōe vtriq; conueniat secundum illud q̄ propriè vtrumq; eorum est, ut in præcedenti q̄stione est habitum. Oīa autē contraria & diuersa,

quæ sunt in mundo, inueniuntur cōicare in aliquo vno, uel in natura speciei, uel i natura generis, uel saltem in rōne essendi. vnde oportet q̄ omnium istorum sit vnum principū, quod est omnibus causa essendi. Est autē in quantum hōi, bonum est: quod patet ex hoc, q̄ vnumquodq; esse appetit, in quo ratio boni consistit. Sc̄ quod sit appetibile, & sic patet, quod supra quaslibet diuersas causas, oportet ponere aliquam causam vnam sicut et apud naturales. Iu pra ista contraria agentia in natura ponitur, unum agens primum, sc̄ cœlum, quod est causa diuersorū motuum in istis inferioribus. Sed, quia in ipso cœlo inuenitur situs diuersitas, in quam sicut in causam reducitur inferiorum corporum contrarietas, vltius oportet reducere in primum motore, qui nec per se, nec per accidens moueatur.

¶ 2 Secunda ratio est, quia omne agens agit secundum quod actu est, & per consequens secundum quod est aliquo modo perfectum. Secundum autem quod malum est, non est actu, cum vnumquodque dicatur malum, ex hoc q̄ potentia est priuata proprio & debito actu. Secundum vero quod actu est vnumquodque, bonum est: quia secundum hoc habet perfectionē & entitatem, in qua ratio boni consistit. Nihil ergo agit in quantum malū est, sed unūquodq; agens agit in quantum bonū est. Impossibile est ergo ponere aliud actiuum rerum principium nisi bonum. Et cum omne agens agat sibi simile, nihil etiam sit nisi secundum q̄ actu est: ac per hoc secundum quod bonum est. Ex utraque ergo parte positio est impossibilis: quia ponitur malū esse principium creationis malorū. Et huic rationi concordant verba Dionysij, qui dicit quod malum nō agit nisi virtute boni, & quod malum est præter intentionem & generationem. Tertia ratio est, quia, si diuersa entia essent omnino a cōtrariis principiis in vno supremum principium non reductis, nō possent in vnum ordinem cōcurrere nisi per accidens. Ex multis enim non fit coordinatio nisi per aliquē ordinem, nisi forte multa casualiter in idem concurrant. Videmus autē corruptibilia & incorruptibilia, spiritualia & corporalia, perfecta, & imperfecta in vnum ordinem cōcurrere. Nam spiritualia mouēt corporalia, q̄ ad minus in homine apparet. Corruptibilia etiam per corpora incorruptibilia disponuntur: sicut patet in alterationibus elementorum a corporibus celestibus. Nec potest dici, q̄ hæc casualiter eueniant. Nam non contingeret ita semper, uel in maiori parte, sed solum in paucioribus. Oportet ergo omnia ista diuersa, in aliquod vnum primū principium reducere, a quo in vnum ordinantur. unde Philosoph. in 11. Met. concludit q̄ vnus est principatus.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̄ malū, sicut supra ostensum est, cū non sit ens, sed defectus entis, nō pōt esse p se loquēdo factum. Et pro tanto dicit Dionysius, q̄ bonum non est causa mali, nō autem ad hoc quod malum in causam primam reducatur. AD SECUNDVM dicendum, q̄ obiectio illa pcedit de effectu, qui potest p se causam habere. Tale autē nō est malū: vnde nec proprie effectus dici potest. AD TERTIVM dicendū, q̄ malum est in cōis esse subis, sed non est factū p se loquēdo. Quod ex hoc patet, q̄ non est intentum. Nec tamē sequitur q̄ sit primum principium, nisi cum hoc adderetur q̄ malū esset natura quædā. Sicut. n. malū p hoc q̄ nō est ens, sed entis priuatio, caret ppria rōne effectus, ita & multo amplius caret rōne causæ, vt probatū est. Quæst. dist. S. Thomæ.

¶ 3 Præf. Philosophus probat in 8. Physic. esse unum primum motore. Hoc autem non esset, si essent diuersa creationis principia prima. Nā unum principium non gubernaret nec moueret creaturas alterius principii sibi contrarii. Non est ergo nisi unum tantum creationis principium.

RESPON. Dicendum, q̄ sicut dictum est, Antiqui Philosophi spiritualia principia tantum naturæ considerantes, ex consideratione materiæ in hunc errorem deueniunt, q̄ non omnia naturalia creata esse credebant, ita quod ex consideratione contrariorum, quæ cum materia ponuntur principia in natura, deueniunt in hoc, vt rerū duo prima principia constituerent. Et hoc propter triplicē defectū, qui eis aderat in contrariorū consideratione. Primus erat, quia contraria considerabant secundū hoc tantum, q̄ diuersa sunt ex natura speciei, non autē secundū q̄ est aliquid vnum in eis ex natura generis, licet contraria in eodē genere sint. vnde nō attriuebāt eis causam secundum id in quo cōueniunt, sed secundū hoc in quo differūt. Et propter hoc in duo prima cōtraria, sicut in duas primas causas omnia cōtraria reduxerunt ut habetur in 1. Physic. Sed inter eos Empedocles prima contraria etiā primas causas agentes posuit. scilicet, & litem, & hoc ut habetur. 1. Metaph. primo posuit bonum, & malum principia. Secundus defectus fuit, quia vtrumq; cōtrariorū æqualiter iudicabant, cum tamē oporteat semper duorū cōtrariorū unum esse cum priuatione alterius: & propter hoc unum est perfectum, & aliud imperfectū, & unū melius & aliud peius, ut habetur 1. Physic. Et exinde prouenit, q̄ tam bonum quā malum, quæ uidebantur esse generaliora cōtraria, ponebant quasi quasdam naturas diuersas. Et inde fuit quod Pythagoras posuit duo genera rerū scilicet bonum, & malum & in genere boni posuit omnia perfecta, ut lucem, masculinum, quietē, & huiusmodi, & in genere mali posuit omnia imperfecta vt tenebras, feminā, & huiusmodi. Tertius defectus fuit, quia iudicauerunt de robore secundum q̄ in se considerantur tantū, uel secundum ordinem unius rei ad aliā rem particularem, non autem in comparatione ad totum ordinē uniuersū. Et inde est, q̄ si inuenerunt aliquam rem esse alteri nociuā, uel esse in se imperfectā respectu aliarum perfectarum, iudicauerunt eam simpliciter malam secundum naturam suam, & non ducere originem a causa boni. Et propterea Pytha. feminā, quæ est quid imperfectū, posuit in genere mali. Et ex hac radice prouenit, q̄ Manichæi corruptibilia, quæ respectu incorruptibiliū, & uisibilia, quæ respectu inuisibiliū & uetus testamentū, respectu noui testamenti, imperfecta sunt, nō posuerunt esse a Deo bono, sed a cōtrario principio. Et præcipue, cū uiderēt alicui creaturæ bonæ, utpote homini prouenire aliquod nocuentū ex aliquibus uisibilibus, & corruptibilibus creaturarū, hic autem error est omnino impossibilis, sed oportet omnia reducere in vnum principium primum, quod est bonum. Quod quidem tribus rationibus ostenditur ad præsens. Quarum prima est: quia in quibuscumq; diuersis inuenitur aliquid vnum cōmune, oportet ea reducere in vnam causam quantum ad illud commune, quia uel unum est causa alterius, uel amborum est aliqua cā cōis. Nō. n. pōt esse q̄ illud unum cōe vtriq; conueniat secundum illud q̄ propriè vtrumq; eorum est, ut in præcedenti q̄stione est habitum. Oīa autē contraria & diuersa,

Ex. 1. q. 8. & 1. q. 2. & 1. q. 3. & 1. q. 4. & 1. q. 5. & 1. q. 6. & 1. q. 7. & 1. q. 8. & 1. q. 9. & 1. q. 10. & 1. q. 11. & 1. q. 12. & 1. q. 13. & 1. q. 14. & 1. q. 15. & 1. q. 16. & 1. q. 17. & 1. q. 18. & 1. q. 19. & 1. q. 20. & 1. q. 21. & 1. q. 22. & 1. q. 23. & 1. q. 24. & 1. q. 25. & 1. q. 26. & 1. q. 27. & 1. q. 28. & 1. q. 29. & 1. q. 30. & 1. q. 31. & 1. q. 32. & 1. q. 33. & 1. q. 34. & 1. q. 35. & 1. q. 36. & 1. q. 37. & 1. q. 38. & 1. q. 39. & 1. q. 40. & 1. q. 41. & 1. q. 42. & 1. q. 43. & 1. q. 44. & 1. q. 45. & 1. q. 46. & 1. q. 47. & 1. q. 48. & 1. q. 49. & 1. q. 50. & 1. q. 51. & 1. q. 52. & 1. q. 53. & 1. q. 54. & 1. q. 55. & 1. q. 56. & 1. q. 57. & 1. q. 58. & 1. q. 59. & 1. q. 60. & 1. q. 61. & 1. q. 62. & 1. q. 63. & 1. q. 64. & 1. q. 65. & 1. q. 66. & 1. q. 67. & 1. q. 68. & 1. q. 69. & 1. q. 70. & 1. q. 71. & 1. q. 72. & 1. q. 73. & 1. q. 74. & 1. q. 75. & 1. q. 76. & 1. q. 77. & 1. q. 78. & 1. q. 79. & 1. q. 80. & 1. q. 81. & 1. q. 82. & 1. q. 83. & 1. q. 84. & 1. q. 85. & 1. q. 86. & 1. q. 87. & 1. q. 88. & 1. q. 89. & 1. q. 90. & 1. q. 91. & 1. q. 92. & 1. q. 93. & 1. q. 94. & 1. q. 95. & 1. q. 96. & 1. q. 97. & 1. q. 98. & 1. q. 99. & 1. q. 100.

Vide. r. 5. q. 9. q. 1. & 1. q. 2. & 1. q. 3. & 1. q. 4. & 1. q. 5. & 1. q. 6. & 1. q. 7. & 1. q. 8. & 1. q. 9. & 1. q. 10. & 1. q. 11. & 1. q. 12. & 1. q. 13. & 1. q. 14. & 1. q. 15. & 1. q. 16. & 1. q. 17. & 1. q. 18. & 1. q. 19. & 1. q. 20. & 1. q. 21. & 1. q. 22. & 1. q. 23. & 1. q. 24. & 1. q. 25. & 1. q. 26. & 1. q. 27. & 1. q. 28. & 1. q. 29. & 1. q. 30. & 1. q. 31. & 1. q. 32. & 1. q. 33. & 1. q. 34. & 1. q. 35. & 1. q. 36. & 1. q. 37. & 1. q. 38. & 1. q. 39. & 1. q. 40. & 1. q. 41. & 1. q. 42. & 1. q. 43. & 1. q. 44. & 1. q. 45. & 1. q. 46. & 1. q. 47. & 1. q. 48. & 1. q. 49. & 1. q. 50. & 1. q. 51. & 1. q. 52. & 1. q. 53. & 1. q. 54. & 1. q. 55. & 1. q. 56. & 1. q. 57. & 1. q. 58. & 1. q. 59. & 1. q. 60. & 1. q. 61. & 1. q. 62. & 1. q. 63. & 1. q. 64. & 1. q. 65. & 1. q. 66. & 1. q. 67. & 1. q. 68. & 1. q. 69. & 1. q. 70. & 1. q. 71. & 1. q. 72. & 1. q. 73. & 1. q. 74. & 1. q. 75. & 1. q. 76. & 1. q. 77. & 1. q. 78. & 1. q. 79. & 1. q. 80. & 1. q. 81. & 1. q. 82. & 1. q. 83. & 1. q. 84. & 1. q. 85. & 1. q. 86. & 1. q. 87. & 1. q. 88. & 1. q. 89. & 1. q. 90. & 1. q. 91. & 1. q. 92. & 1. q. 93. & 1. q. 94. & 1. q. 95. & 1. q. 96. & 1. q. 97. & 1. q. 98. & 1. q. 99. & 1. q. 100.

Ex. 1. q. 8. & 1. q. 2. & 1. q. 3. & 1. q. 4. & 1. q. 5. & 1. q. 6. & 1. q. 7. & 1. q. 8. & 1. q. 9. & 1. q. 10. & 1. q. 11. & 1. q. 12. & 1. q. 13. & 1. q. 14. & 1. q. 15. & 1. q. 16. & 1. q. 17. & 1. q. 18. & 1. q. 19. & 1. q. 20. & 1. q. 21. & 1. q. 22. & 1. q. 23. & 1. q. 24. & 1. q. 25. & 1. q. 26. & 1. q. 27. & 1. q. 28. & 1. q. 29. & 1. q. 30. & 1. q. 31. & 1. q. 32. & 1. q. 33. & 1. q. 34. & 1. q. 35. & 1. q. 36. & 1. q. 37. & 1. q. 38. & 1. q. 39. & 1. q. 40. & 1. q. 41. & 1. q. 42. & 1. q. 43. & 1. q. 44. & 1. q. 45. & 1. q. 46. & 1. q. 47. & 1. q. 48. & 1. q. 49. & 1. q. 50. & 1. q. 51. & 1. q. 52. & 1. q. 53. & 1. q. 54. & 1. q. 55. & 1. q. 56. & 1. q. 57. & 1. q. 58. & 1. q. 59. & 1. q. 60. & 1. q. 61. & 1. q. 62. & 1. q. 63. & 1. q. 64. & 1. q. 65. & 1. q. 66. & 1. q. 67. & 1. q. 68. & 1. q. 69. & 1. q. 70. & 1. q. 71. & 1. q. 72. & 1. q. 73. & 1. q. 74. & 1. q. 75. & 1. q. 76. & 1. q. 77. & 1. q. 78. & 1. q. 79. & 1. q. 80. & 1. q. 81. & 1. q. 82. & 1. q. 83. & 1. q. 84. & 1. q. 85. & 1. q. 86. & 1. q. 87. & 1. q. 88. & 1. q. 89. & 1. q. 90. & 1. q. 91. & 1. q. 92. & 1. q. 93. & 1. q. 94. & 1. q. 95. & 1. q. 96. & 1. q. 97. & 1. q. 98. & 1. q. 99. & 1. q. 100.

Ex. 1. q. 8. & 1. q. 2. & 1. q. 3. & 1. q. 4. & 1. q. 5. & 1. q. 6. & 1. q. 7. & 1. q. 8. & 1. q. 9. & 1. q. 10. & 1. q. 11. & 1. q. 12. & 1. q. 13. & 1. q. 14. & 1. q. 15. & 1. q. 16. & 1. q. 17. & 1. q. 18. & 1. q. 19. & 1. q. 20. & 1. q. 21. & 1. q. 22. & 1. q. 23. & 1. q. 24. & 1. q. 25. & 1. q. 26. & 1. q. 27. & 1. q. 28. & 1. q. 29. & 1. q. 30. & 1. q. 31. & 1. q. 32. & 1. q. 33. & 1. q. 34. & 1. q. 35. & 1. q. 36. & 1. q. 37. & 1. q. 38. & 1. q. 39. & 1. q. 40. & 1. q. 41. & 1. q. 42. & 1. q. 43. & 1. q. 44. & 1. q. 45. & 1. q. 46. & 1. q. 47. & 1. q. 48. & 1. q. 49. & 1. q. 50. & 1. q. 51. & 1. q. 52. & 1. q. 53. & 1. q. 54. & 1. q. 55. & 1. q. 56. & 1. q. 57. & 1. q. 58. & 1. q. 59. & 1. q. 60. & 1. q. 61. & 1. q. 62. & 1. q. 63. & 1. q. 64. & 1. q. 65. & 1. q. 66. & 1. q. 67. & 1. q. 68. & 1. q. 69. & 1. q. 70. & 1. q. 71. & 1. q. 72. & 1. q. 73. & 1. q. 74. & 1. q. 75. & 1. q. 76. & 1. q. 77. & 1. q. 78. & 1. q. 79. & 1. q. 80. & 1. q. 81. & 1. q. 82. & 1. q. 83. & 1. q. 84. & 1. q. 85. & 1. q. 86. & 1. q. 87. & 1. q. 88. & 1. q. 89. & 1. q. 90. & 1. q. 91. & 1. q. 92. & 1. q. 93. & 1. q. 94. & 1. q. 95. & 1. q. 96. & 1. q. 97. & 1. q. 98. & 1. q. 99. & 1. q. 100.

Ex. 1. q. 8. & 1. q. 2. & 1. q. 3. & 1. q. 4. & 1. q. 5. & 1. q. 6. & 1. q. 7. & 1. q. 8. & 1. q. 9. & 1. q. 10. & 1. q. 11. & 1. q. 12. & 1. q. 13. & 1. q. 14. & 1. q. 15. & 1. q. 16. & 1. q. 17. & 1. q. 18. & 1. q. 19. & 1. q. 20. & 1. q. 21. & 1. q. 22. & 1. q. 23. & 1. q. 24. & 1. q. 25. & 1. q. 26. & 1. q. 27. & 1. q. 28. & 1. q. 29. & 1. q. 30. & 1. q. 31. & 1. q. 32. & 1. q. 33. & 1. q. 34. & 1. q. 35. & 1. q. 36. & 1. q. 37. & 1. q. 38. & 1. q. 39. & 1. q. 40. & 1. q. 41. & 1. q. 42. & 1. q. 43. & 1. q. 44. & 1. q. 45. & 1. q. 46. & 1. q. 47. & 1. q. 48. & 1. q. 49. & 1. q. 50. & 1. q. 51. & 1. q. 52. & 1. q. 53. & 1. q. 54. & 1. q. 55. & 1. q. 56. & 1. q. 57. & 1. q. 58. & 1. q. 59. & 1. q. 60. & 1. q. 61. & 1. q. 62. & 1. q. 63. & 1. q. 64. & 1. q. 65. & 1. q. 66. & 1. q. 67. & 1. q. 68. & 1. q. 69. & 1. q. 70. & 1. q. 71. & 1. q. 72. & 1. q. 73. & 1. q. 74. & 1. q. 75. & 1. q. 76. & 1. q. 77. & 1. q. 78. & 1. q. 79. & 1. q. 80. & 1. q. 81. & 1. q. 82. & 1. q. 83. & 1. q. 84. & 1. q. 85. & 1. q. 86. & 1. q. 87. & 1. q. 88. & 1. q. 89. & 1. q. 90. & 1. q. 91. & 1. q. 92. & 1. q. 93. & 1. q. 94. & 1. q. 95. & 1. q. 96. & 1. q. 97. & 1. q. 98. & 1. q. 99. & 1. q. 100.

Ex. 1. q. 8. & 1. q. 2. & 1. q. 3. & 1. q. 4. & 1. q. 5. & 1. q. 6. & 1. q. 7. & 1. q. 8. & 1. q. 9. & 1. q. 10. & 1. q. 11. & 1. q. 12. & 1. q. 13. & 1. q. 14. & 1. q. 15. & 1. q. 16. & 1. q. 17. & 1. q. 18. & 1. q. 19. & 1. q. 20. & 1. q. 21. & 1. q. 22. & 1. q. 23. & 1. q. 24. & 1. q. 25. & 1. q. 26. & 1. q. 27. & 1. q. 28. & 1. q. 29. & 1. q. 30. & 1. q. 31. & 1. q. 32. & 1. q. 33. & 1. q. 34. & 1. q. 35. & 1. q. 36. & 1. q. 37. & 1. q. 38. & 1. q. 39. & 1. q. 40. & 1. q. 41. & 1. q. 42. & 1. q. 43. & 1. q. 44. & 1. q. 45. & 1. q. 46. & 1. q. 47. & 1. q. 48. & 1. q. 49. & 1. q. 50. & 1. q. 51. & 1. q. 52. & 1. q. 53. & 1. q. 54. & 1. q. 55. & 1. q. 56. & 1. q. 57. & 1. q. 58. & 1. q. 59. & 1. q. 60. & 1. q. 61. & 1. q. 62. & 1. q. 63. & 1. q. 64. & 1. q. 65. & 1. q. 66. & 1. q. 67. & 1. q. 68. & 1. q. 69. & 1. q. 70. & 1. q. 71. & 1. q. 72. & 1. q. 73. & 1. q. 74. & 1. q. 75. & 1. q. 76. & 1. q. 77. & 1. q. 78. & 1. q. 79. & 1. q. 80. & 1. q. 81. & 1. q. 82. & 1. q. 83. & 1. q. 84. & 1. q. 85. & 1. q. 86. & 1. q. 87. & 1. q. 88. & 1. q. 89. & 1. q. 90. & 1. q. 91. & 1. q. 92. & 1. q. 93. & 1. q. 94. & 1. q. 95. & 1. q. 96. & 1. q. 97. & 1. q. 98. & 1. q. 99. & 1. q. 100.

Ex. 1. q. 8. & 1. q. 2. & 1. q. 3. & 1. q. 4. & 1. q. 5. & 1. q. 6. & 1. q. 7. & 1. q. 8. & 1. q. 9. & 1. q. 10. & 1. q. 11. & 1. q. 12. & 1. q. 13. & 1. q. 14. & 1. q. 15. & 1. q. 16. & 1. q. 17. & 1. q. 18. & 1. q. 19. & 1. q. 20. & 1. q. 21. & 1. q. 22. & 1. q. 23. & 1. q. 24. & 1. q. 25. & 1. q. 26. & 1. q. 27. & 1. q. 28. & 1. q. 29. & 1. q. 30. & 1. q. 31. & 1. q. 32. & 1. q. 33. & 1. q. 34. & 1. q. 35. & 1. q. 36. & 1. q. 37. & 1. q. 38. & 1. q. 39. & 1. q. 40. & 1. q. 41. & 1. q. 42. & 1. q. 43. & 1. q. 44. & 1. q. 45. & 1. q. 46. & 1. q. 47. & 1. q. 48. & 1. q. 49. & 1. q. 50. & 1. q. 51. & 1. q. 52. & 1. q. 53. & 1. q. 54. & 1. q. 55. & 1. q. 56. & 1. q. 57. & 1. q. 58. & 1. q. 59. & 1. q. 60. & 1. q. 61. & 1. q. 62. & 1. q. 63. & 1. q. 64. & 1. q. 65. & 1. q. 66. & 1. q. 67. & 1. q. 68. & 1. q. 69. & 1. q. 70. & 1. q. 71. & 1. q. 72. & 1. q. 73. & 1. q. 74. & 1. q. 75. & 1. q. 76. & 1. q. 77. & 1. q. 78. & 1. q. 79. & 1. q. 80. & 1. q. 81. & 1. q. 82. & 1. q. 83. & 1. q. 84. & 1. q. 85. & 1. q. 86. & 1. q. 87. & 1. q. 88. & 1. q. 89. & 1. q. 90. & 1. q. 91. & 1. q. 92. & 1. q. 93. & 1. q. 94. & 1. q. 95. & 1. q. 96. & 1. q. 97. & 1. q. 98. & 1. q. 99. & 1. q. 100.

Ex. 1. q. 8. & 1. q. 2. & 1. q. 3. & 1. q. 4. & 1. q. 5. & 1. q. 6. & 1. q. 7. & 1. q. 8. & 1. q. 9. & 1. q. 10. & 1. q. 11. & 1. q. 12. & 1. q. 13. & 1. q. 14. & 1. q. 15. & 1. q. 16. & 1. q. 17. & 1. q. 18. &

In arg. 2. Sed
c. 2. in corp.
art. Enchir.
c. 1. tom. 3.

AD QVARTVM dicendum, qd secundū Aug. in En-
chir. Deus est adeo bonus, qd numquam aliquod
malū esse permitteret, nisi esset adeo potens, quod
de quolibet malo posset eligere bonum. vnde nec
propter impotentiam, nec propter ignorantia Dei
est qd mala in mundo proueniunt, sed est ex ordine
sapientia sua, & magnitudine bonitatis, ex qua pro-
uenit qd multiplicentur diuersi gradus bonitatis in
rebus quarum multi deficerent, si nullum malum
esset permitteret. Non enim esset bonum patientia,
nisi accidente malo persecutionis. Nec esset bonū
conseruationis vitæ in leone, nisi esset malum cor-
ruptionis in animalibus, ex quibus vitat.

AD QVINTVM dicendum, qd malum numquā in-
uenitur nisi in paucioribus, si referuntur effectus ad
causas proprias. Quod quidem in naturalibus patet.
Nam peccatum, vel malum non accidit in actione
naturæ, nisi propter impedimentum superueniens
illi causæ agentis, quod quidem non est nisi in pau-
cioribus, vt sunt monstra in natura, & alia huiusmo-
di. In voluntariis autē magis vñ malum esse vt in plu-
ribus quantum ad agibilia, licet non quantum ad fa-
ctibilia, in quantum ars non deficit nisi vt in paucio-
ribus, imitatur enim naturam. In agibilibus autem
circa que sunt virtus & vitium, est duplex appetitus
mouens, scilicet rationalis & sensualis, & id quod est bon-
um secundum vnum appetitum, est malum secun-
dum alterum: sicut prosequi delectabilia, est bonū
secundum appetitum sensibilem, qui sensualitas dī,
quamuis sit malum secundum appetitum rationis.
Et quia plures sequuntur sensus, quam rationē, ideo
plures inueniuntur mali in hominibus, quam boni.
Sed tamen sequens appetitum rationis in pluribus
bene se habet, & non nisi in paucioribus male.

AD SEXTVM dicendum, qd duplex est causa per
accidens, vna, quæ aliquid operatur ad effectum: sed
dicitur causa eius per accidens, quia præter intentio-
nem ille effectus a tali causa sequitur, sicut patet in
eo, qui fodiendo sepulchrum, inuenit thesaurum.
Alia causa per accidens est, quæ nihil operatur ad
effectum, sed ex eo quod accidit causæ agentis, cau-
sa per accidens nominatur: sicut album dicitur esse
causa domus per accidens, eo qd accidit edificatori.
Similiter duplex est effectus per accidens, vnus ad
quem potest terminari actio causæ, sicut præter eius
intentionem accidat, sicut inuentio thesauri. Et talis
effectus licet sit huiusmodi causæ per accidens,
potest esse alterius causæ effectus per se. hoc autē
modo malum non habet causam per accidens, quia,
sicut iam dictum est, non potest esse terminus alicuius
actionis. Alius effectus per accidens est ad quem
non terminatur actio alicuius agentis, sed ex eo, qd
accidit effectui, effectus per accidens nominatur. Si-
cut album accidens domui, potest dici effectus per
accidens edificatoris: & sic nihil prohibet malū ha-
bere causam per accidens.

In cor. art.

In cor. art. &
ad 1. art. & 3.
lib. 4. tom. 4.
In solutione
ad 6. art.

AD SEPTIMVM dicendum, qd malū licet nō sit na-
tura aliqua, nō est tñ negatio pura, sed est priuatio,
quæ secundum Philos. est negatio alicui subiecto
inhærens. Nam fm. Phil. in 4. Met. Priuatio est nega-
tio in substantia, vnde ex hoc ipso, qd accidit alicui,
pōt ei causa per accidens assignari modo prædicto.

AD OCTAVVM dicendum, qd malū p prius inest dia-
bolo qd aliis, tpe, non natura quasi malitia sit eius ef-
fectus, vel accidens ex principiis propriæ naturæ deri-
uatum. Nec obstat si ipse est alijs peior, cum hoc nō
sit propter connaturalitatem malitiæ ad ipsum, sed

per accidens: quia amplius peccauit. Illa autē prin-
cipia aliorum sunt, de quibus aliquid maxime dicitur
per se, & non secundum accidens.

AD NONVM dicendum, qd ex perfectione boni est,
qd solum uno mō cōtingat: Nā non potest esse ali-
quid perfectū, nisi omnibus concurrentibus, ex quibus
eius perfectio quasi integratur. Quod cūque
autē eorum deficiat, est imperfectum, & per conse-
quens malum: vnde ex imperfectione malū est, qd
malū multipliciter contingit, & ideo malū habet
minus de ratione entis, quam bonum.

AD X. dicendum, qd verbum Philosophi est acci-
piendum secundum opinionem Pythagoræ, qui posuit
bonū, & malum esse genera, ut prius dictū est.
Habet tamē eius opinio aliquid veritatis. Nam cū
bonū positum dicitur, malum vero priuatiue, vt di-
ctum est, sicut omnis forma habet rationem boni:
ita omnis priuatio habet rationē mali. Et sic bonū
& malū quodammodo cōuertuntur cum ente, &
cū priuatione entis. In quibuslibet autem contra-
riis, vt probatur in 10. Met. includitur priuatio & ha-
bitus. Et ideo semper alterum contrariorum quod
est perfectius, reducit ad malum. vnde Philoso-
phus dicit in 1. Phys. qd altera pars contrarietatis ad
maleficium pertinet, quod pro tātō bonum & ma-
lum possunt dici contrariorum genera.

AD XI. dicendum qd malum quod est contrarium
bono non dicit priuationem solam, sed habitū quē
dam cum priuatione. Qui quidē habitus, nō habet
rōnē mali in quantum habet de ente, sed in quantum
habet adiunctam priuationem perfectionis debite.

AD XII. dicendum, qd malum in quantum est pri-
uatio sola, non ponitur differentia constituta ha-
bitus vitiosi, sed secundum quod adiungitur inten-
tioni finis indebiti, in qua non inuenitur ratio mali
ex fine intento, nisi in quantum cum hoc fine non
potest stare debitus finis: sicut cum fine delectatio-
nis carnalis, non potest stare bonum rationis. Ideo
autem in habitibus animæ specialiter bonum & ma-
lum poni dicuntur, quia morales actus, & per conse-
quens habitus, specificantur ex fine, qui est quasi for-
ma voluntatis quæ est principium proprium malo-
rum actuum. Bonum vero & malum dicuntur per
comparationem ad finem.

AD XIII. dicendum, qd non intelligitur cōtra ma-
lum esse bonum: sicut vnum principium primum
cōtra aliud principium primum, sed sicut duo pro-
uenientia ex vno primo principio: quorum vnum
per se prouenit, & aliud per accidens, quod patet ex
eo qd subdit, & sic intuet in oīa opera altissimis & c.

AD XIII. dicendum, qd malum non intenditur
per accessum ad aliquem terminum, sed per recessum
ab aliquo termino. Sicut, n. dī aliquid bonum
p participationē boni, ita dī malū p recessū à bono.

AD XV. dicendum, qd Dīs per arborem bonam,
intelligit eam boni non quidē primā, sed proximā
ad aliquē singularem effectum, & simile est de arbore
mala, vnde per arborem malam hereticos vult intel-
ligi: qui ex suis operibus cognoscuntur, quasi arbor
ex fructibus, & hoc etiam patet per similitudinē ar-
tendenti. Nam fructus non est arbor causa prima,
sed radix. Si tamen per arborem vniuersaliter om-
nem causam intelligamus: sicut Dionysius videtur
accipere: tunc respondendum est, quod bonum nō
est per se causa mali, sicut ad primum dictum est.

AD XVI. dicendum, qd tenebrę, de quibus in principio
crea-

creationis dicitur, non fuerunt aliqua creatura, sed sola carētia lucis in aere, non tamē malum, quia illa sola carētia boni, & mali rationē inducit, quae est eius quod potest & debet inesse. Non enim est malū in lapide, qui nō habet sensum: vel in puero statim nato, qui non ambulat. Nec tamen ex imperfectione agentis provenit q̄ aerem sine luce creavit, sed ab eius sapientia: cuius ordo requirit quōd aliquid ex imperfecto ad perfectum ducatur.

Ad xvii. dicendū, q̄ obiectio illa procedit, ac si malum haberet causam per se: quod supra ostensum est falsum esse.

Et similiter dicendum ad 18.

Ad xix. dicendum, q̄ aliter se habet natura ad generationē, & corruptionem. Forma. n. quae est terminus generationis est per se intenta, tam a natura vniuersali, quam a natura particulari. Priuatio uero est prae intentionem naturae particularis, est autē secundū intentionem naturae vniuersalis, non quidē ut per se intenta, sed quia sine priuatione alicuius formae, nō potest alia forma introduci, & sic generatio est naturalis omnibus modis. Corruptio uero dicitur quandoque contra naturam, habito respectu ad naturam particularem.

Ad xx. dicendum, q̄ in actu peccati, quicquid est entitatis vel actionis, reducitur in Deū, sicut in primā cām. q̄d uero est ibi deformitatis, reducitur sicut in cām in li. arb. sicut q̄d est de gressu in claudicatione, reducitur in virtutē motiua, sicut in primā cām: quicquid autē est ibi obliquitatis, puenit ex curuitate curis.

Ad xxi. dicendum, quōd ratio illa procedit de duobus agentibus omnino disparatis: non autē quādo unū agēs in alio operatur: sic enim potest vnus eorum esse effectus. Deus autem in omni natura, & voluntate operatur, unde ratio non sequitur.

Ad xxii. dicendum, q̄ ratio illa procedit de agēte per necessitatē naturae, quod si unum sit, unum effectū pducit. Nec tamē oportet effectū esse simpliciter sicut cām, q̄ nec in vniuersalitate, nec simplicitate oportet effectū cāe agēti. Deus uero nō agit per necessitatē naturae, sed p uoluntatē. uñ pōt simplicitate, & composita, mutabilia, & immutabilia facere.

Ad xxiii. dicendū, q̄ macula in anima nō ponit naturā aliquā, sed solam gratia priuationem, tamē cum respectu ad actū peccati praecedentem, qui huius priuationis causa fuit, vel esse potuit. Et sic nō oportet quōd habeat maculam alicuius peccati, quia actum peccati illius non commisit.

Ad xxiiii. dicendum, quōd opera Dei: perseuerant in aeternum, non secundum numerum, sed secundum speciem vel genus, & secundū substantiā, non secundum modum essendi. Praerit enim figura huius mundi, ut dicitur primā Cor. 7.

Ad xxv. dicendum, q̄ Deus licet sit spiritus, habet tamē in sua sapientia rationes corporum, quibus corpora assimilantur, per modū quo artificia ta artificii simulantur quantum ad suam artem. nihilominus tamen corpora Deo simulantur quantum ad eius naturam in quantum sunt, & bona sunt, & vnitatem aliquam habent.

Ad xxvi. dicendum, q̄ natura non facit semper quod melius est. habito respectu ad partem, sed habito respectu ad totum, alias totum corpus hominis faceret oculum, vel cor: hoc enim vnicuique partium melius esset, sed non toti. Similiter, licet melius esset alicui rei quōd in altiori ordine poneretur, non tamen esset melius vniuerso, quod im-

A perfectum remaneret, si omnes creaturae vnus ordinis essent.

ARTICVLVS VII.

Vtrum Deus operetur in operatione naturae.

SEPTIMO quaeritur, vtrū Deus operetur in operatione naturae. Et videtur quōd nō. Natura enim neq; deficit in necessariis, neq; abundat in superfluis. Sed ad actionem naturalem sufficit virtus actiua ex parte agentis, & passiuā ex parte recipientis. ergo non requiritur virtus diuina in rebus operans.

¶ 2 Sed dices, quōd virtus actiua naturae dependet in sua operatione ab operatione diuina. Sed cōtra. Sicut operatio naturae creatae dependet ab operatione diuina, ita operatio corporis elementaris dependet ab operatione corporis celestis. nā corpus celeste comparatur ad corpus elementare, sicut causa prima ad secundam. Non autem dicitur, quōd corpus celeste operetur in quolibet corpore elementari agente: ergo non est dicendum, quōd Deus operetur in qualibet operatione naturae.

¶ 3 Prat. si Deus operat in qualibet operatione naturae, aut vna & eadē operatione operatur Deus, & natura, aut diuersis, sed nō vna & eadem: vnitatis enim operationis attestatur vnitati naturae: vnde, quia in Christo sunt duae naturae, sunt etiam ibi duae operationes. creaturae autem & Dei, cōstat nō esse vnā naturam. Similiter nec est possibile quōd sint operationes diuersae. Nam diuersae operationes non videntur ad idem factum terminari, cū motus & operationes penes terminos distinguantur. ergo nullo modo est possibile, quōd Deus in natura operetur.

¶ 4 Sed dices, quōd duae operationes possunt terminari ad idem, quae se habent secundum prius & posterius. Sed contra. Ea quae immediate se habent ad aliquid vnum, non habent adinuicem ordinem. Sed tā Deus, quam natura immediate operatur effectū naturalem. ergo operatio Dei & operatio naturae, non se habent secundum prius & posterius.

¶ 5 Prat. Quando cumq; Deus aliquam naturam instituit, ex hoc ipso dat ei omnia illa, quae sunt de ratione illius naturae, sicut ex hoc ipso quōd facit hominem, dat ei animam rationalem. Sed de ratione virtutis est, quōd sit principium agendi, cum virtus sit vltimum potentia, quae est principium agendi in alio, secundum quōd est aliud, ut dicitur in 5. Metaph. ergo ex hoc ipso quōd virtutes naturales rebus indidit, dedit eis quōd operationes naturales perficerent. Non ergo oportet q̄ vterius in rebus naturalibus operetur. Sed dices, quōd virtutes naturales non possent durare, sicut nec alia entia, nisi virtute diuina continerentur.

¶ 6 Sed contra. Nō est idem operari ad rem, & operari in re. Sed operatio Dei qua virtutem naturalem, vel facit, uel in esse conseruat, est operatio ad illam uirtutem constituendam, uel conseruandam. nō ergo propter hoc potest dici, quōd Deus in uirtute naturali operante operetur.

¶ 7 Prat. Si Deus in natura operante operatur, oportet quōd operando aliquid rei naturali tribuat, nam agēs agēdo, aliquid actu facit. Aut ergo illud sufficit ad hoc q̄ natura possit per se operari, aut non. Si sufficit, cum etiā uirtutem naturalem Deus naturae tribuerit, eadē ratione pōt dici, q̄ & uirtus naturalis sufficiebat ad agendū. nec oportebit, q̄ Deus postquā uirtutē naturae cōtulit, vterius ad eius operationem.

¶ 8 Sed contra. Nō est idem operari ad rem, & operari in re. Sed operatio Dei qua virtutem naturalem, vel facit, uel in esse conseruat, est operatio ad illam uirtutem constituendam, uel conseruandam. nō ergo propter hoc potest dici, quōd Deus in uirtute naturali operante operetur.

¶ 9 Prat. Si Deus in natura operante operatur, oportet quōd operando aliquid rei naturali tribuat, nam agēs agēdo, aliquid actu facit. Aut ergo illud sufficit ad hoc q̄ natura possit per se operari, aut non. Si sufficit, cum etiā uirtutem naturalem Deus naturae tribuerit, eadē ratione pōt dici, q̄ & uirtus naturalis sufficiebat ad agendū. nec oportebit, q̄ Deus postquā uirtutē naturae cōtulit, vterius ad eius operationem.

Quaest. dist. S. Thomae. C 2 ratio-

r. p. q. 65. ar. 1. 2. 3. & ibid. q. 105. ar. 5.

Tex. 17. li. 5.

In solutione 2. & 3. argu.

Libra. Tex. 24.

Libra. Tex. 24.